

ZORIGAIZTOKO MUSIKARIEN LAZTASUNAK

Alfonso Cardenalek *Vidas Perras. Cuentos musicales del Sofá Sonoro* (Bizitza Latzak. Soinu-sofako musika-ipuinak) izenburuko liburua argitaratu berri du. Bertan, herri-musikaren historiaren bazterretan abandonatutako kultuzko hogei musikariren zorigaiztoko biografia txikiak jaso ditu, gehienak afroamerikarrak, eta asko eta asko emakumeak.

 JULEN AZPITARTE

Autoreak berak liburuaren sarrean azaltzen duenez, artista horien inguruko dokumentazioa eskasa da, eta dokumentalgile haietako asko, gainera, gezur zale amorratuak ziren. Hartara, misteriozko eta fikziozko ipuinen itxura hartu dute hogeik kontakizunek, musikari galtzaile eta, neurri handi batean, ezezagunen porrotak nabarmentzeko, haietariko batzuk arrakastak eragindako amets horditu eta behin-behinekoetan lokartu izanagatik ere. Horiek horrela, bizitza latz horietan drama da nagusi, baina baita fedea, harrotasuna, baikortasuna eta erredentzioa ere. Cardenal autoreak Espainiako Estatuko Ser irratiko elkarrizketan honela azaldu du: “Porrota baino ezohikoagoa da arrakasta, baina ez dut uste bata bestea baino interesgarriagoa denik. Sistematik, arauetatik, guztiek egiten dutenetik at dagoen jendea gustatzen zait, eta uste dut hori egitea errazagoa dela arrakastarik ez duzunean, egiten duzuna inori inporta ez zaionean”. Irrati-kate berean *Sofá Sonoro* (Soinu-sofa) irratsaioa zuzentzen du Cardenalek.

Ibilbide zangotrabatu horietan, baina, musika gailentzen da, errauts bilakatutako arimak askatzeko errezo gisara. Musika ogibidetzat edo pasiotzat hartu zuten pertsonaien zerrenda bitxia eta askota-

rikoa da, musika beltzaren eta folkaren itzala nabarmena den arren. Zerrendan, besteak beste, *Fever* sonatua abestu zuen Little Willie John; hiru ahizpez osatutako eta aitak esku gogorrez zuzendutako The Shaggs garage-rock talde kalamastara; eta Magín Díaz daude, zeinak Karibeko herri-musika kantuz elikatu zuen anonimotasunetik.

Abner Jay eta Tom Wilson ere aipatu ditu Cardenalek liburuako zerrendako kutunen artean. AEBetan barna bere furgonetan bidaiatu zuen orkestraria izan zen Jay, merkataritza-zentroetako apartekalekuetan jotzeko asmoa zuena: “Alopeziaren kontrako elixirrak eta maitasun-edabeak saltzen zituzten gizon horietako bat zirudien”. Tom Wilson, berriz, ekoizlea zen, eta, besteak beste, Bob Dylanen eta The Velvet Undergrounden diskoak ekoitzi zituen, eta Frank Zappa ezagutarazi zuen. “Tenisean jokatzeko zuten afroamerikar ultrakontserbadorea zen, luxua gustatzen zitzaion, Oxforden lizentziatu zen eta Columbia konpainiako ekoizle beltz bakarra izan zen. Eskubide Zibilen aldeko borrokatik eta arrazismotik urrun nola bizi izan zen jakitea gustatuko litzaidake, eta zergatik egun batean, beste barik, rocka uztea erabaki zuen”. Liburuaren autorearen kutunei jarraituta, honatx liburutik erauzitako hiru artista xebreraren bizitza gorabeheratsuak.

FOLK ESTRALURTARRA

Espazioarekin, zientzia fikzioarekin eta objektu hegalari ezezagunekin obsesio-naturiko folk musikari estatubatuarra izan zen Jim Sullivan (1945-1975). Bere grina hain izan zen handia, *U.F.O.* (1969) izenburudun disko bat grabatu zuela, non folka psikodeliarekin uztartzen

zuen. Diskoa, baina, ez zen gehiegi nabarmendu. Halere, tematurik, bigarren lan homonimoa grabatu zuen 1972an, eta *Playboy* aldizkariak plazaratu zuen. Disko-dendei arazotxo sortu zitzairen: ez zekiten non eta nola sailkatu porno argitalpen batek plazaratutako lana. Ondorioz, bigarren ahalegin hori ere oihartzunik gabe gertatu zen.

Erabat hondoratuta, familia agurtu, autoa gidatu, eta Tennesserako bidea hartu zuen. Errepidean bi polizia agentek atzeman eta atxilo hartu zuten –Cardenalek dio: “Musikaria eta tximaduna, eta balantzaka”–, eta Mexiko Berriko Santa Rosa hirian utzi zuten, basamortutik gertu. Emazteari deitu zion, eta desagertu egin zen pistarik utzi gabe.

40 urte geroago, diskoetxe bat zuzentzen zuen Marshall Sullivanek deitu zion musikariaren emazteari, *U.F.O.* berriro argitaratzeko asmoz. Bat-batean, grabazioaren hamaika zale loratu ziren, batez ere fenomeno paranormalei buruzko irratsaio bat diskoaz mintzatu zelako. Orduan, musikariaren inguruko kultura sortu zen, eta jarraitzaileak Mexikoko Santa Rosara erromes joaten omen dira Sullivanen desagertzea argituko duten pistak bilatzera, musikariaren arrastoa galaxia urrun batean egon zitekeen arren, estralurtarrek abduzituta.

FUNK FELIDOA

Betty Davis (1945-2022) funk musikari eta modeloak Miles Davis jazz musikariarengandik hartu zuen deitura, harekin ezkondu baitzen 24 urte zituela –Miles Davisek 42 urte zituen–. Bikote ezkonduak urte eta erdi iraun zuen;

Betty gazteak ospa egin zuen, senarrak jipoitu egiten zuelako.

Betty nabarmen markatu zuen Milesengan, batez ere estetikan: “Bettyk kolorea sartu zuen, freskotasuna, baina baita lihaszkiak, antea eta bufandak ere, eta, batez ere, betaurreko modelo deigarriak, ausartak eta nortasun handikoak”, dio Cardenalek. “24 urteko modelo batekin ezkondu izanak dakarrena”, esaten zuen Miles musikariak.

Haren musikan ere eragin zuen Bettyk, tronpetariaren proposamenean ez baitzuen dantzarako arrastorik aurkitzen. Ondorioz, Sly Stone, The Byrds, Jimi Hendrix eta Aretha Franklinen diskoekin bete zuen Milesen etxea. Bettyk ere bere bidea egin zuen musikan, baita zenbait disko grabatu ere: “Bere kantuak gordinak, amorratuak eta harrigarriak ziren. Ezberdinak sasoiaren entzuten ziren kantuekin alderatuta. Probokatzailak. Bere gorputzarekin eta sexualitatearekin eroso zegoen emakume bat ikusteak deserose sentiarazten dienezako musika-zartakoak. (...) Lurretik ibiltzen zen, katamarka, kulunkatu egiten zen, orro egiten zuen”. *Penthouse* argitalpenak hauxe argitaratu zuen musikariaren kontzertuen harira: “Betty Davis estreinako ikustea zure lehen film pornografikoa ikustea bezala da, Disneyren film bat espero zenuenean”. Betty harro, baina, era berean, deserose sentitu zen. Bere jariora ausartegia zen garaiko irratientzat, eta arrakastak iskin egin zion.

Azken ahalegin bat egin zuen: Japoniako merkatura egin zuen salto, baina hori ere esfortzu antzua bilakatu zen. Gerora, buru-gaixotasunen ondorioz,

pobrezian bizi izan zen. Phil Cox zuzendariak aurkitu zuen arte soto batean, musikariaren inguruko dokumentala egiteko asmoz. Harrezkeroztik hobera egin zuen: bere diskoak berrargitaratu zituzten, eta bere kantuak sanpletuak izan ziren, besteak beste, hip hop doinuetan edo Lenny Kravitzten kantuetan.

NIGERIAKO FUNK FUTURISTA

William Onyeabor (1946-2017) musikari nigeriarra Enugu estatuan jaio zen, eta hori da hari buruz daukagun datu bakane-takoa, jaiotza-data bera ere ez baita batere zehatza. Izan ere, bere iraganaz galdetzen zioten bakoitzean, irribarre besterik ez zuen egiten, eta “Jainkoaz baino ez dut hitz egin nahi” esaten zuen. Hortaz, bere biografia erabat lausoa da. Batzuek esaten dute Oxforden ikasi zuen abokatua zela; beste batzuen aburuz, Nigeriako gobernurenzentzat lan egiten zuen kontratista zen; eta azken batzuen iritziz, zine-ekoizpenari buruzko ikastaro bat egin zuen Sobiet Batasunean 1970eko urteetan, eta bere herrialdera bueltatu zenean, estudio bat eraiki zuen film bat egiteko. Enuguko errege izendatu zutela ere zabaldu zen. Horiek horrela, musikariaren biografia enigma handi bat da. “Istorio horiek entzuterakoan, Onyeaborrek barre egiten zuen bere etxean, baina ez zuen inondik ere bere bizitza argitzeko asmorik”, dio Cardenalek.

Beti dotore jantzia, ez zuen biraorik txistukatzen, deboziozko sinestuna baitzen. Teknologia zalea, musika maite zuen gauza guztien gainetik. Berak fabrikatutako zortzi disko argitaratu zituen, 1970eko hamarkadaren erdialdetik 1980ko hamarkadaren hasierara arte. Sintetizadoreek bultzatutako Onyeaborren musika Nigeria osoan hedatu izanagatik ere, pertsonaia eta pertsona misterioak estali zituen, ez baitzuen inoiz elkarrizketarik eman eta ez baitzen inoiz telebistan agertu.

Gerora, Williamen musika European berragertu zen, Nigeriako 1970eko hamarkadako musika biltzen zuen bilduma bat tarteko. Disko hori Talking Heads-eko lider David Byrne zuzendutako Luaka Bop diskoetxeko kideek entzun zuten, eta burmuinak kiskali zitzaizkien. “Bere doinuetan funka zegoen, haize instrumentuak eta koruak, 1980ko urteetako soinuak zeuden, bideo-jokoetako eta *pinball*-etako zarata espazialekin, emakumezko ahotsekin nahastuak, baina baita Fela Kutiren *afrobeat*-aren oihartzunak eta mezuaren hondarrak ere”. ●

